

Opgave 1 Star Trek

'Star Trek' is een sciencefictionserie die voor het eerst in 1966 op de Amerikaanse televisie is uitgezonden. Door de enorme populariteit van deze televisieserie zijn er in de loop der jaren nog vijf nieuwe series en elf speelfilms gemaakt.

'Star Trek' toont een utopische wereld in de 23e en 24e eeuw van onze jaartelling, waarin de meeste huidige wereldproblemen, zoals conflicten tussen mensen, vervuiling, honger en armoede zijn opgelost. In 'Star Trek' komen veel verschillende

volken voor die rondtrekken door de ruimte of op één van de talloze planeten leven.

Onder deze volken zijn ook de Vulcans en de Romulans. Deze volken wonen oorspronkelijk op dezelfde planeet en zijn erg gewelddadig en emotioneel. Na vele onderlinge oorlogen besluiten de Vulcans zichzelf echter aan een strenge geestelijke discipline te onderwerpen. Met behulp van de theorieën van Vulcan-filosoof Surak leren ze hun emoties te onderdrukken, waardoor ze in staat zijn hun oorlogen te beëindigen. De Vulcans worden een volk van zeer intelligente en vredelievende mensachtigen, die logica en rationaliteit als de basis voor iedere beslissing zien. De Vulcans zijn in 'Star Trek' bondgenoten van de mensheid, waar ze uiterlijk slechts van verschillen door hun puntige oren en omhooggekrulde wenkbrauwen.

De Romulans, het andere volk, weigeren echter om de ideeën over het onderdrukken van emoties van de filosoof Surak te volgen. Ze besluiten naar de planeet Romulus te vertrekken en alle banden met de Vulcans te verbreken. Deze Romulans vormen, hoewel in oorsprong genetisch verwant, in alles de tegenpool van de Vulcans: ze zijn niet intelligent en rationeel maar juist erg gepassioneerd, gewelddadig en oorlogszuchtig.

De ontstaansgeschiedenis van het verschil tussen de Vulcans en de Romulans kan worden benaderd vanuit het nature-nurture debat.

- 2p 1 Welke positie in het nature-nurture debat is in de inleiding bij de Vulcans te herkennen?

Beargumenteer je antwoord en leg tevens uit wat het nature-nurture debat inhoudt.

De filosofie van Surak met betrekking tot de emoties van de Vulcans, lijkt enigszins op de stoïcijnse theorie die de klassieke Romeinse filosoof Seneca heeft verwoord. Seneca laat zich daarin met name uit over de emotie woede. In 'Star Trek' beschouwen de Romulans emoties, en zeker ook woede, als behorend tot hun natuur. De Vulcans daarentegen proberen de woede juist te onderdrukken middels een rationele discipline.

- In 'Star Trek' zijn zowel de Vulcans als de Romulans aan mensen verwant, en kunnen daarom ook onderling kinderen voortbrengen. Zo heeft officier Spock (zie de afbeelding op de vorige bladzijde) bijvoorbeeld een Vulcan-vader en een Mensen-moeder. Ga er daarom van uit dat de theorieën over menselijke emoties ook op de Vulcans en Romulans van toepassing zijn.
- 4p **2** Gaan de Vulcans volgens de filosofie van Seneca op de juiste manier met woede om?
Beargumenteer je antwoord aan de hand van de gevolgen die woede volgens Seneca kan hebben.
Leg daarbij uit of woede volgens Seneca sterker is dan de menselijke rede en leg uit of woede volgens Seneca tot de menselijke natuur behoort.
- De hedendaagse filosofe Martha Nussbaum brengt emoties in verband met waarheid en redelijkheid. Zij heeft het in dat verband vooral over de emotie verdriet.
Volgens de filosoof Spinoza kan woede of haat worden herleid tot de basisemotie verdriet of droefheid.
- 4p **3** Kunnen emoties als verdriet en woede volgens jou waar of onwaar zijn?
Beargumenteer je antwoord en leg daarin uit hoe Nussbaum emoties in verband brengt met waarheid en/of redelijkheid.
Leg tevens aan de hand van een voorbeeld uit hoe ze zich daarin onderscheidt van de stoïcijnse filosofie van Seneca.
- Er kan worden gesteld dat de filosofie van Spinoza over emoties een middenpositie inneemt tussen de emotiefilosofie van Seneca en die van Nussbaum. Spinoza noemt basisemoties 'primaire hartstochten' en brengt deze in verband met kennis en verschillende kennisniveaus.
- 3p **4** Leg uit dat de filosofische positie van Spinoza als middenpositie tussen die van Seneca en Nussbaum kan worden beschouwd.
Gebruik daarbij a) de definitie van hartstochten volgens Spinoza en b) de oorsprong van de hartstochten volgens Spinoza.
- Ondanks de rationele discipline van de eerder genoemde Vulcans komt het bij hen soms toch tot een hevige en ongecontroleerde emotionele uitbarsting. Blijkbaar zijn de emoties niet helemaal verdwenen. In 'Star Trek' vertelt officier Spock bijvoorbeeld dat hij na de moord op zijn zoon de resten van een emotie voelt, namelijk de resten van de emotie 'haat'.
- 2p **5** Gaan de Vulcans volgens de filosofie van Spinoza op de juiste manier met woede om?
Leg je antwoord uit aan de hand van Spinoza's argumentatie hoe het mogelijk is om onder leiding van de rede de emoties haat en woede te corrigeren of te voorkomen.

Een groot voordeel van het niet hebben van emoties zou kunnen zijn dat ook benauwende emoties als angst en vrees afwezig zijn.

In het dagelijks taalgebruik worden angst en vrees als synoniemen gebruikt. Toch wordt er in de existentialistische filosofie door filosofen als Jean-Paul Sartre en Martin Heidegger een onderscheid gemaakt tussen angst en vrees. Het lijkt er daarom op dat er een verschil is tussen de begrippen 'angst' en 'vrees'.

De negentiende eeuwse dichter Nicolaas Beets verwoordt het in de zin: "Een mens lijdt het meest door het lijden dat hij vreest, doch dat nooit op zal dagen".

- 3p **6** Wat is het onderscheid dat in de existentialistische filosofie wordt gemaakt tussen angst en vrees?

Leg je antwoord uit aan de hand van de opvatting over angst van Heidegger en de opvatting over angst van Sartre.

In veel films spelen angst en vrees een belangrijke rol. Er is zelfs een genre films dat zich heeft gespecialiseerd in angst en vrees: de horrorfilm. Zo kijken veel mensen met plezier naar de geweldadige en angstwekkende Romulans in 'Star Trek' of naar een horrorfilm als 'Psycho'.

De tegenstelling tussen de doorgaans als negatief ervaren emoties angst en vrees, en het plezier dat mensen blijkbaar beleven bij het kijken naar deze films, wordt de horror-paradox genoemd. Oplossingen die voor deze paradox zijn aangedragen stellen bijvoorbeeld dat we ook plezier kunnen beleven aan angst, of dat het vooral onze nieuwsgierigheid is die ons genoeggen verschaft en die groter is dan de angst.

Naast de horror-paradox bestaat er ook de paradox van de fictionele emoties. Deze paradox kan als volgt beschreven worden:

- we weten dat wat in een roman of in een film gebeurt, niet echt is: het is fictie;
- we ervaren emoties als we een roman lezen of een film zien;
- we ervaren geen emoties bij zaken waarvan we weten dat ze niet echt zijn.

De filosofen Kendall Walton en Peter Lamarque hebben elk een eigen oplossing van de paradox van de fictionele emoties gegeven. De filosofe Patricia de Martelaere heeft echter kritiek op deze oplossingen.

- 3p **7** Wat is het verschil tussen de oplossing van Walton en de oplossing van Lamarque van de paradox van de fictionele emoties?

Leg je antwoord uit en geef twee punten van kritiek op de wijze waarop Walton en Lamarque de paradox oplossen.

De verbeelding speelt een belangrijke rol bij het opwekken van emoties. Ook in 'Star Trek' wordt gebruik gemaakt van de verbeelding door twee fictieve volken op te voeren, de Vulcans en de Romulans, en deze tegenover elkaar te plaatsen in hun omgang met emoties.

Reeds de Romeinse filosoof en redenaar Quintilianus had in de gaten dat de verbeelding een belangrijke rol speelt bij het opwekken en ervaren van emoties. Hij hanteerde daarom, net als Aristoteles, specifieke maatstaven voor het opzetten van een redevoering.

4p **8** Beargumenteer voor welke omgang met emoties jij zou willen pleiten, die van de Vulcans of die van de Romulans.

Geef met betrekking tot jouw argumentatie een korte opzet (maximaal 200 woorden) voor een redevoering volgens de driedeling van Quintilianus en Aristoteles.

Geef daarbij aan welk middel je in welk gedeelte van de redevoering inzet.